

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına İlişkin Görüşleri ve Öz Değerlendirmeleri

Mustafa Kemal Öztürk*

Özet: Bu çalışmanın amacı; “okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına” ilişkin olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ve öz değerlendirmelerini belirlemektir. Araştırmaların verileri 124 sosyal bilgiler öğretmeninden elde edilmiştir. Yeterlik alanı ve bu alanlara ilişkin alt yeterlikler, hiyerarşik doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yeterlik olarak “öğretme-öğrenme süreci” yeterlik alanından sonra “okul, aile ve toplum ilişkileri” yeterlik alanını en önemli yeterlik alanı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Öz değerlendirme sonuçlarına göre ise; sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini yeterli görmeleri dikkate alındığında “okul, aile ve toplum ilişkileri” yeterlik alanının üçüncü sırada “program ve içerik bilgisi yeterlik alanının ise son sırada yer aldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretmeni, öğretmen yeterlikleri, öz değerlendirme

Giriş

Ülkelerin her alanda kalkınması ile eğitime verdikleri önem arasında güçlü bir ilişkinin olduğu bilinmektedir. Eğitimde öğretmenlerin iyi yetişmiş olmalarının ve zaman içerisinde kendilerini yenilemelerinin ayrı bir yeri vardır. Nitelikli insan yetiştirme çabası günümüzde daha da önemli bir hale gelmiştir. Bu yetiştirme çabası içerisinde en büyük görev öğretmene düşmektedir. Öğretmenlerin hizmet öncesinde iyi yetişmiş olması ve hizmet sırasında kendilerini yenilemeleri eğitimin de kalitesini artıracak unsurlardır. Toplum kalkınmasında öğretmenlere bel bağlama, kuşakları onların yaratacağına inanma, öğretmenliği kutsal bir meslek olarak kabul etme, onu ana meslek sayma eğilimleri zamanımıza kadar canlılığını korumuştur (Ertürk 1972: 12-24).

Eğitim kalitesinin ve öğretmenlik mesleğinin niteliğinin yükseltilmesi, öğretmen yetiştirme kurumlarının ve eğitim kurumlarının politikalarının belirlenmesi öncelikle öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin geliştirilmesi ile olanaklı

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü / ANKARA
mkozturk@hacettepe.edu.tr

dır. “Etkili okul”, “iyi okul” kavramları temele alınarak yapılan araştırmalar, okulların kalitesinin o okullarda çalışan öğretmenlerin özellikleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Güven 2005, Şahin 2008).

Öğretmenin değişen rolleri, öğretme kuramlarındaki yenilikler ve değişmeler dikkate alınarak, geçerli ve güvenilir yöntemlerle belirlenmiş yeterlik çerçeveleri öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarını şekillendirebilir, mesleğe girişte ve öğretmenlerin değerlendirilmesinde bir ölçütler takımı olarak kullanılabilir (Şahin 2004: 62).

Gelişmiş ülkelerde öğretmenlik mesleğiyle ilgili standart geliştirme çalışmaları hem öğretmen birlikleri hem de ulusal kurumlar tarafından yapılmaktadır (Taş 2004: 31). Bu amaçla Türkiye’de çeşitli dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurulu’nca Öğretmen yeterlikleri ve öğretmenlerin değerlendirilmesine ilişkin araştırmalar yapılmıştır (Barth vd. 1997, MEB 2005a).

Eğitim sisteminin başarısı büyük ölçüde, bu sistemi işletecek olan öğretmenlerin gerekli niteliklere sahip olması ile mümkündür (Senemoğlu 1989). Öğretmen eğitime ve öğretmenlerin mesleki standartlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar ülkemizde olduğu gibi başka ülkelerde de yapılmaktadır. Örneğin İngiltere ve Galler’de TTA (Teacher Training Agency) özellikle öğretmenlerin mesleki standartlarının geliştirilmesinin öğretmenlerin mesleki becerilerini ve öğrencilerin öğrenmesini geliştireceğine işaret etmektedir (OECD 1998: 23).

Yeterlik duygusu bilişsel mekanizmalar tarafından düzenlenen ve oluşturulan bir davranıştır (Leyser vd. 2002: 54). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişimi etkileyen iki önemli etkenin göz önünde bulundurulması gerekir: (1) Öğretmeni meslekî açıdan geliştiren ve motive eden öğeler, (2) Öğretmen yeterlik alanlarının uygulamada yer bulması (Guskey 2002: 383).

Türkiye’de öğretmen yeterlikleri ile ilgili olarak yapılan çalışmaların en kapsamlılarından biri de Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü’nce yapılmış olan “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri” çalışmasıdır. Bu çalışma sonucunda öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin bileşenleri A-Kişisel ve Mesleki Değerler - Mesleki Gelişim, B-Öğrenciyi Tanıma, C-Öğrenme ve Öğretme Süreci, D-Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme, E-Okul-Aile ve Toplum İlişkileri, F- Program ve İçerik Bilgisi olarak altı bölümden oluşmaktadır (MEB 2005b, 2006).

Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinde belirlenen niteliklere sahip bir öğretmenin olabilmesi, hizmet öncesinde iyi bir eğitim almış olması, öğretmenlik görevini yerine getirirken kendini yenilemesi ve etkili bir iletişim kurması

na bağlıdır. Kısaca, öğretmeni yetiştiren kurum, öğretmenin görev yaptığı okul ve paydaşlar ile çevre bu yeterliklere sahip olmada önemli bir yer tutar.

Öğretmen adayları yetiştirilirken ve mevcut öğretmenlere hizmet içi eğitim verilirken göz önüne alınan bazı konular mevcuttur. Bu konular arasında öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlaması, öğrenciyi tanımaları, öğrenme ve öğretme süreci konusunda donanımlı olmaları, öğrenmeyi – gelişimi izleme ve değerlendirmeleri, program ve içerik bilgisine hakim olmaları yer almaktadır. Elbetteki bu çalışmaların yeterli olduğu da söylenemezken okul-aile ve toplum ilişkileri zaman zaman daha kolay göz ardı edilebilmektedir. Halbuki çevreyi tanımadan korumak ve çevre olanaklarını göz ardı ederek eğitimden söz etmek mümkün değildir.

Amaç

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri altı yeterlik alanından oluşmaktadır. Farklı branşlardaki öğretmenlere göre bu yeterlik alanlarının önem sırası değişebilmekte ve öğretmenler bu altı yeterlik alanına göre kendilerini farklı yeterlikte görebilmektedirler. Bu farklılıklar ve sosyal bilgiler öğretmenleri için ayrı bir önem taşıyan çevreyi tanıma, koruma ve çevre olanaklarından yararlanma doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre öğretmenlik mesleği genel yeterlik alanlarının önem sıralaması nasıldır?

“Okul, aile ve toplum ilişkileri” yeterlik alanının diğer yeterlik alanları ile ilişkisi nasıldır?

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öz değerlendirme sonuçlarına göre yeterlik profilleri nasıldır?

Yöntem

Ölçme aracının pilot uygulamasında, paydaş görüşlerinin belirlenmesi esnasında paydaş görüşlerini elde etmek amacıyla "aday ölçme aracı" 3108 paydaşa ve öğretmenlerin yeterlik performanslarının belirlenmesinde ise "yapılandırılmış ölçme aracı" Milli Eğitim Bakanlığı'nca 2216 öğretmene uygulanmıştır. Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı'nca alt ilde (Ankara, Bolu, Hatay, İzmir, Kocaeli, Van) 72 farklı ilköğretim okulunda görev yapan 124 sosyal bilgiler öğretmenine ait üçlü derecelenmiş bir form ile öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin alt boyutlarına ilişkin elde edilen veriler kullanılmıştır.

Yeterlik alanları ve bunların önem düzeylerinin belirlenmesinde altı yeterlik alanı ve bu alanlara ilişkin alt yeterlikler, hiyerarşik doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Her bir yeterlik alanı yapılandırılmış ölçme aracı ile ölçülen

birer eğitsel yapıdır. Bu tür yapıların ölçülmesinde ise doğrulayıcı faktör analizi sıkça kullanılır. Bununla birlikte hiyerarşik doğrulayıcı faktör analizi, yeterlik alanlarının önem düzeylerini elde etmekte ideal bir yöntemdir (Byrne 1998: 78, Yurdugül vd. 2008: 289). Model çözümü, 124 sosyal bilgiler öğretmeninden elde edilen veriler üzerine yapılandırılmıştır. Model-alt yeterlik uyumunda ise bazı alt yeterliklerin farklı ana yeterlik içinde ancak aynı içerikte olması nedeniyle ilişkili hatalar üretmiştir Tablo 1'e bakıldığında; A1 ve B3 alt yeterliklerinin benzer olduğu görülmektedir. Bazı alt yeterliklerin ise model uyumunu bozdukları gözlenmiştir. Bu nedenle A1, C5, C6, C7 ve F1 alt yeterlikleri modelden çıkartılmıştır. Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine 3'lü derecelendirilmiş ölçme aracı kullanılarak elde edilmiştir.

Genel yeterlik alanlarının etki düzeyleri ve alt yeterlik alanlarının ilgili ana yeterlik alanlarıyla ilişkileri belirlendikten sonra, sosyal bilgiler öğretmenlerinden öz değerlendirmeleri sonucunda elde edilen veriler genel yeterliklere göre betimsel olarak değerlendirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlik yeterliğine yönelik öz değerlendirme verileri altı'lı derecelendirilmiş ölçme aracı kullanılarak elde edilmiştir.

Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda öğretmenlik mesleğinin genel yeterlik ve boyutlarına ilişkin faktöriyel yapıların sonuçları Tablo 1'de ve bu şematik yapıları ise şekil 1'de verilmiştir. Tablo 1'de λ_i , standartlaştırılmış faktör yüklerini (alt yeterlik ile yeterlik alanları arasındaki ilişki) ve λ_i^* ise standartlaştırılmamış faktör yüklerini (alt yeterliklerin yeterlik alanları üzerindeki etki miktarı-regresyon katsayısı) göstermektedir. Diğer taraftan ξ , yeterlik alanlarının öğretmenlerin mesleki genel yeterlikleri üzerindeki ilişkisini, ω ise yeterlik alanlarının yapısal güvenilirliklerini (McDonald 1985: 28, Yurdugül 2006: 24) göstermektedir.

Tablo 1 ve Şekil 1 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerine göre öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine ait genel yeterliklerin hepsi etkili olarak değerlendirilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri içerisinde en önemli bileşen "Öğrenme ve Öğretme Süreci (C)" yeterlik alanıdır. Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri üzerindeki etkilerine göre ikinci sırada ise "Okul-Aile ve Toplum İlişkileri (E)" yeterlik alanı yer almaktadır. Diğer yeterlik alanlarına bakıldığında "Öğrenciyi Tanıma (B)" üçüncü, "Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme (D)" dördüncü, "Kişisel ve Mesleki Değerler - Mesleki Gelişim (A)" beşinci sırada yer almıştır. Diğer taraftan en düşük etki ise "Program ve İçerik Bilgisi (F)" boyutunda gözlenmiştir.

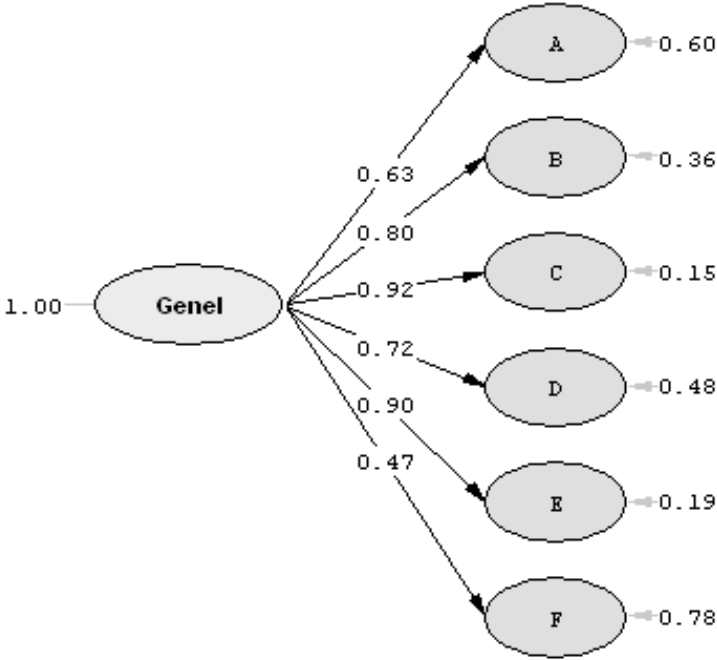
Elde edilen modele göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin öz değerlendirme verileri araştırılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin elde edilen mesleki yeterliklere ilişkin öğretmen görüşlerinin genel güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak elde edilmiştir. Tablo 1’de ise her bir alt yeterlik için güvenilirlikler elde edilmiştir. Buna göre, B ve D alt yeterliklerine ilişkin güvenilirlik katsayıları ise, düşük düzeyde elde edilmiştir. Bu durum, her iki alt yeterlikte sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok tutarlı görüşler belirtmediğini göstermektedir.

Yapılandırılmış öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine ilişkin araç sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilmiş ve elde edilen veriler “öz değerlendirme” olarak adlandırılmıştır. Tablo 2’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin öz değerlendirme sonuçlarına ilişkin betimsel bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1: Genel ve Alt Yeterlikler Arasındaki İlişkiler ve Bunların Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri Üzerindeki Etkileri

Yeterlik Alanları	Alt Yeterlikler	λ_i	λ_i^*	ξ	ω
A. KİŞİSEL ve MESLEKİ DEĞERLER - MESLEKİ GELİŞİM	A1. Öğrencilere Değer Verme Anlama ve Saygı Gösterme			0,63	0,67
	A2. Öğrencilerin, Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma	0,28	0,04		
	A3. Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme	0,75	0,06		
	A4. Öz Değerlendirme Yapma	0,32	0,01		
	A5. Kişisel Gelişimi Sağlama	0,49	0,03		
	A6. Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama	0,47	0,05		
	A7. Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama	0,80	0,05		
	A8. Meslekî Yasaları İzleme, Görev ve Sorum. Yerine Getirme	0,54	0,03		
B. ÖĞRENCİYİ TANIMA	B1. Gelişim Özelliklerini Tanıma	0,68	0,09	0,80	0,58
	B2. İlgi ve İhtiyaçları Dikkate Alma	0,61	0,05		
	B3. Öğrenciye Değer Verme	0,18	0,06		
	B4. Öğrenciye Rehberlik Etme	0,66	0,07		

C. ÖĞRETME ve ÖĞRENME SÜRECİ	C1. Dersi Planlama	0,25	0,04	0,92	0,70
	C2. Materyal Hazırlama	0,25	0,15		
	C3. Öğrenme Ortamlarını Düzenleme	0,29	0,07		
	C4. Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme	0,56	0,15		
	C5. Bireysel Fark. Dikkate Aarak Öğretimi Çeşitlendirme				
	C6. Zaman Yönetimi				
	C7. Davranış Yönetimi				
D. ÖĞRENMEYİ, GELİŞİMİ İZLEME ve DEĞERLENDİRME	D1. Ölçme ve Değ. Yöntem ve Tekniklerini Belirleme	0,69	0,06	0,72	0,55
	D2. Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Konu Alanındaki Öğrenmelerini Ölçme	0,28	0,09		
	D3. Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama	0,67	0,03		
	D.4 Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme	0,25	0,02		
	E1. Çevreyi Tanıma	0,64	0,08		
E. OKUL, AİLE ve TOPLUM İLİŞKİLERİ	E2. Çevre Olanaklarından Yararlanma	0,74	0,06	0,90	0,80
	E3. Okulu Bir Kültür Merkezi Olarak Görme	0,69	0,14		
	E4. Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsız Olma	0,73	0,12		
	E5. Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama	0,74	0,10		
	F. PROGRAM ve İÇERİK BİLGİSİ	F1. Türk Millî Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri			
F2. Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi		0,65	0,10		
F3. Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değer. ve Geliştirme		0,21	0,08		

Şekil 1. Genel Yeterlikler ve Etkileri

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öz Değerlendirme Sonuçları

Yeterlikler	Ortalama	Standart Sapma
A	83,50	0,14
B	86,19	0,15
C	79,47	0,34
D	78,10	0,18
E	80,29	0,46
F	75,82	0,21
Genel	80,56	0,60

Öz değerlendirme sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini en yeterli gördükleri alan Öğrenciyi Tanıma (B) yeterliği olmuştur. Diğerleri sırasıyla, Kişisel ve Mesleki Değerler - Mesleki Gelişim (A), Okul-Aile ve Toplum İlişkileri (E), Öğrenme ve Öğretme Süreci (C), Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme (D)'dir. Genel yeterliklere etkisi bakımından sosyal bilgiler öğretmenlerine göre en az etkili olduğu düşünülen Program ve İçerik Bilgisi yeterlik alanı sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini en az yeterli gördükleri alan olmuştur.

Yorumlar, Tartışma ve Sonuç

Elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler öğretmenleri mesleki genel yeterlik olarak en önemli yeterlik alanının ‘öğrenme-öğretme süreci’ ve ‘okul-aile ve toplum ilişkileri’ olarak görmekteydirler. Bununla birlikte en az önemli gördükleri yeterlik alanı ise program ve içerik bilgisidir.

Tablo 2 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini yetersiz olarak gördükleri alan içerisinde ilk sırada program ve içerik bilgisinin yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu yeterlik alanında kendilerini en az yeterli görmelerinde program değişiklikleri yapılırken öğretmenlerin görüşlerinin alınmamış olmasının değiştirilen programların içeriğinin ve programın temel felsefesinin yeterince bilinmediğinin etkisi büyüktür. Bu durum, program değişikliğindeki süreçte diğer öğretmenler için de geçerlidir (Bıkmaz 2006: 105).

Ortaya çıkan bu profil doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini “en az yeterli” gördükleri yeterlik alanları sırasıyla, a) program ve içerik bilgisi; b) öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme; c) öğretme ve öğrenme süreci; d) okul, toplum ve aile ilişkileridir. Kendilerini yetersiz görmelerinde program değişikliği ile birlikte bir grup sosyal bilgiler öğretmenin programın genel yapısını ve hangi özellikleri ile diğer programlardan farklı olduğunu bilmediklerinin etkisi önemli bir faktördür. Yeni programların hazırlanmasında öğretmenlerin görüşlerine yeterince yer verilmediği gibi bu programların uygulanmasında da öğretmenlere yeterince destek verilmediği de bir gerçektir (Gözütok vd. 2005: 40).

Öğretmenlerin program ve içerik bilgisi dışında kendilerini geliştirmek istedikleri alanlar içerisinde öğrenmeyi gelişimi izleme ve değerlendirme alanı ikinci sırada yer almaktadır. Bu alandaki eksiklerin temel kaynağının hizmet öncesinde alınan ölçme ve değerlendirme derslerinin ve yöntemlerin sosyal bilgiler öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu düşünülebilir. Gözütok ve diğerlerinin (2005) yapmış olduğu araştırmaya göre öğretmenler kendilerini ölçme ve değerlendirme alanında en yetersiz görmekteydirler. Dilâver’e göre (1994) hizmet öncesinde alınan meslek derslerini yetersiz bulan öğretmenlerin oranı %78.66’dır.

Bu çalışmada vurgulanması gereken bir diğer konu ise, sosyal bilgiler öğretmenleri, mesleki yeterlik olarak en önemli yeterlik alanlarının öğrenme-öğretme süreci ve okul-aile ve toplum ilişkileri olarak değerlendirmiş olmalarıdır. Okul-aile ve toplum ilişkilerinin bu denli önemli kabul edilmesinin bir nedeni ise bu yeterlik alanında tanımlanan alt yeterlik alanları olduğu düşünülebilir. Bu alt yeterlik alanlarından bazıları “çevreyi tanıma”, “çevre olanaklarından yararlanma” şeklindedir. Bu kavramlar ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin önemli gerekliliklerindedir. Sosyal bilgiler, insan ile çevresi ara-

sındaki karşılıklı etkileşimi konu alır (Yazıcı vd. 2003: 158). Özellikle yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında “çevre”, sosyal bilgiler öğrenme alanı için bir öğrenme ortamı ve bir öğretim materyali olarak sıkça ele alınır (Doğanay 2002: 1).

Bu yeterlik alanını okul, aile ve çevre etkileşimi olarak değerlendirmek de mümkündür. Nitekim ‘çevreyi tanıma’, ‘çevre olanaklarından yararlanma’ alt yeterlikleri bu kapsamda ele alınabilir. Bu alt yeterlik alanlarına ait performans göstergeleri ise aşağıdaki gibidir.

E1.1. Bulunduğu çevreyi tanıır.

E1.2. Bulunduğu çevrenin özelliklerini ve gereksinimlerini inceler ve kaydeder.

E1.3. Ders planına çevrenin özelliklerini yansıtır.

E1.4. Çevre gezileri planlar (müze, fabrika, doğal güzellikler vb.).

E1.5. Çevre gezilerini gerçekleştirir.

E1.6. Bulunduğu çevrenin özelliklerine göre özel alan öğretim programına farklı üniteler ya da konular ekler.

E1.7. Bulunduğu çevrenin sorunlarına karşı duyarlıdır.

E2.1. Öğretmen, çevrede bulunan sanayi, ticaret, tarım v.b. meslek alanlarının yetkililerini ilgili oldukları derslere davet eder

E2.2. Çevrede bulunan kurum, kuruluş ve doğal ortamları eğitim amaçlı kullanır.

E2.3. Okul yönetimi ile işbirliği yaparak mezunların okula katkı sağlamaları için çaba harcar.

E2.4. Sivil toplum kuruluşları, toplum liderleri, eğitim liderleri vb. ile işbirliği yapar.

E2.5. Bulunduğu çevreye özgü materyalleri kullanarak öğretim sürecini zenginleştirir.

E2.6. Okul gelişim - yönetim ekiplerinin kurulmasında ve çalışmalarında görev alır.

Yukarıdaki performans göstergeleri incelendiğinde aslında coğrafyanın konusu olan insan –doğal çevre ilişkilerinin önemli ölçüde ele alındığı görülmektedir. Bu konular içerisinde insan– doğal çevre etkileşimi, çevre olanaklarından yararlanma, gezi–gözlem, çevre ekonomisi gibi alanları kapsamasının yanında çevre sorunları ve bu sorunla mücadele gibi konuların da varlığı dikkat çekmektedir. Nitekim coğrafya, coğrafi yeryüzü olayları arasındaki ilişkileri, bunların dağılışı düzeni ve bu dağılışı nedenlerini araştıran bilim

dalı olup coğrafi düşüncenin temelini de insan oluşturmaktadır (Doğanay 1994: 1). Şahin'e göre (1998:3) "coğrafya, insanın içinde yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini, insan – doğal çevre etkileşimini ve bu etkileşimin sonucu insanın ortaya koyduğu beşeri ve ekonomik etkinlikleri kendi prensipleri çerçevesinde inceleyerek sonuçlarını açıklayan bir bilim dalıdır." Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi coğrafyanın konularını insan ile doğal çevre ve bunlar arasındaki karşılıklı etkileşim oluşturmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, kendilerini yeterli görmeleri dikkate alındığında altı yeterlik alanından biri olan "okul, aile ve toplum ilişkileri" yeterlik alanının dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Bu yeterlik alanını en önemli ikinci alan olarak gören sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu alanda kendilerini çok yeterli görmemeleri de dikkat çekicidir.

Okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri oldukça önemli olduğu yönünde değerlendirilebilirken bu yeterlik alanında da öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerinin gerektiği söylenebilir.

Eğitimin kalitesinin artırılması için öğretmen yetiştirmenin öneminin daha fazla anlaşılması gerektiği açıktır. Buna ek olarak yapılabilecek çalışmalardan biri de öğretmenlerin kendilerini eksik hissettikleri genel yeterlik alanlarından herhangi birinde öğretmenlere gereken desteğin sağlanması zorunluluğudur. Bu destek sadece klasik hizmet içi eğitim kursları olarak düşünülmemelidir. Okullarda öğretmenlere yönelik düzenlenecek seminerler, üniversitelerde ya da çeşitli eğitim kurumlarınca düzenlenen sempozyumlara öğretmenlerin aktif olarak katılması ve eğitim fakülteleri ile yapılacak iş birliği bu sorunun çözümünde önemli bir katkı sağlayacaktır.

Programların işleyişindeki eksikliklerin, aksayan yönlerin öğretmen görüşleri de alınarak değiştirilebileceği gibi, öğretmenlerin yetiştirilmesinde sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik ölçme değerlendirme yöntemlerine daha etkin bir biçimde yer verilmesi zorunludur.

Programların hazırlanmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin daha fazla katılımcı olmaları ve öğretmenlerin çevre olanaklarını daha etkin kullanmaları için bürokratik engellerin ortadan kaldırılması, geziler için Milli Eğitim Bakanlığı'nca daha fazla kaynak sunulması, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görevli oldukları okullarda, ilçelerde ya da illerde kendilerini yetersiz gördükleri alanlar için her an destek alabilecekleri birimlerin kurulması sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini geliştirmelerinde büyük bir rol oynayacaktır.

Kaynaklar

- Barth, L. James ve Abdullah Demirtaş (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK-World Bank. MEGEP.
- Bıkmaz, F. Hazır (2006). “Yeni İlköğretim Programları Ve Öğretmenler”. *A. Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 39(1): 99-116.
- Byrne, Barbara (1998). *Structural Equation Modelling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic Concepts, Applications, and Programming*. Mahwah, NJ: L. Erlbaum.
- Dilâver, H. Hüseyin (1994). *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Doğanay, Hayati (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- _____ (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Aktif Yay.
- Ertürk, Selahattin (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken-tepe Yay.
- Gözütok, F. Dilek, Ö. Erkan Akgün ve Ö. Cem Karacaoglu (2005). “Yeni İlköğretim Programlarının Uygulanmasına Öğretmenlerin Hazırlanması”. *14-16 Kasım 2005 Eğitimde Yansımalar: VIII, Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiri Kitabı*. 17- 41.
- Guskey, Thomas (2002). “Professional Development And Teacher Change”. *Teachers and Teaching: Theory and Practice* 8 (3-4): 381-391.
- Güven, İsmail (2005). “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Gelişim Ve Yeterlilikleri”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* 60: 31-39.
- Leyser, Yona and Cheruta Wertheim (2002). “Efficacy Beliefs, Background Variables and Differentiated Instruction Of Israeli Prospective Teachers”. *The Journal of Educational Research* 96 (1): 54-63.
- McDonald, R. (1985). *Factor Analysis And Related Methods*. Hillsdale. N J: Erlbaum.
- MEB. (2005a). *Okulda Performans Yönetimi Modeli*. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED). Ankara.
- _____ (2005b). *Temel Eğitime Destek Programı, “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri Çalışması” Pilot Uygulama Ulusal Raporu*. T.C. MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- _____ (2006). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri*. T.C. MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- OECD. (1998). *Staying Ahead. In Service Training and Teacher Professional Development*. Paris: OECD Publications.
- Senemoğlu, Nuray (1989). “Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirmede Alan Bilgisi Bakımından Fen- Edebiyat Ve Eğitim Fakültelerinin Etkililiği”. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi* 4: 109- 126.

- Şahin, A. Ekber (2004). “Öğretmen Yeterliklerinin Belirlenmesi”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* 58: 58-62.
- _____ (2008). A Qualitative Assessment of the Quality of Turkish Elementary Schools. *Eğitim Arastirmalari-Eurasian Journal of Educational Research* 30: 117-139.
- Şahin, Cemalettin (1998). *Coğrafyaya Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim Yay.
- Taş, A. Mentiş (2004). “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi”. *A. Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 37(1): 28-54.
- Yazıcı, Hakkı ve Osman Samancı (2003). “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları İle İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri”. *Milli Eğitim Dergisi* 158: 83-90.
- Yurdugül, Halil (2006). “Paralel, Eşdeğer Ve Konjenerik Ölçmelerde Güvenirlik Katsayılarının Karşılaştırılması”. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 39(1): 15-37.
- Yurdugül, Halil ve Petek Aşkar (2008). “Öğrencilerin Teknolojiye Yönelik Tutum Ölçeği Faktör Yapılarının İncelenmesi: Türkiye Örneği”. *İlköğretim Online* 7(2): 288-309.

The Opinions and Self-Evaluations of Social Studies Teachers Concerning the Competency Area of School, Parents and Society Relations

Mustafa Kemal Öztürk*

Abstract: The purpose of this study is to investigate teachers' opinions on the competency area of "school, parents, and society relations" and their self-evaluation in this competency area. Data were gathered from 124 social studies teachers. Main competencies and sub-competencies were tested by using hierarchical confirmatory factor analysis. The results indicated that social studies teachers regard "school, parent and society relations" as the most significant competency area following the competency area of "teaching-learning processes". The self-evaluation results revealed how competent teachers felt in a variety of competency areas. According to these results, "school, parents, and society relations" competency area ranked third, and "curriculum and content knowledge" emerged as the area teachers felt least competent in.

Key Words: Social studies teacher, teacher competencies, self-evaluation.

*Hacettepe University, Faculty of Education, Department of Elementary Education / ANKARA
mkozturk@hacettepe.edu.tr

Мнения и самооценка учителей общественных дисциплин в области компетентности отношений школы, семьи и общества

Мустафа Кемаль Озтурк*

Резюме: Целью данной работы является исследование мнений учителей общественных дисциплин в области компетентности отношений “школы, семьи и общества” и их самооценка. Данные исследования отобразили мнение 124 учителей общественных дисциплин. Главные компетентности и подкомпетентности были протестированы с использованием иерархического подтверждающего фактор анализа. Согласно полученным результатам, «отношения школы, семьи и общества” в профессиональной компетентности учителей общественных дисциплин занимают важное место после "процесса образования-обучения". Результаты самооценки учителей показали, что отношения “школы, семьи и общества” были замечены как третья самая важная область компетентности, а “знание программы и содержания” отмечены как наименее важная область компетентности учителей общественных дисциплин.

Ключевые Слова: учитель общественных дисциплин, компетентность преподавателя, самооценка.

* университет Хажеттепе, педагогический факультет, кафедра начального образования / Анкара
mkozturk@hacettepe.edu.tr